

# AVROTROS VRIJDAG CONCERT

vrijdag 17 december 2021, 20.15 uur  
TivoliVredenburg, Utrecht  
serie Muzikale Meesterwerken

# BACHS MAGNIFICAT

**Cappella Amsterdam**  
**Nederlands Kamerorkest**  
Daniel Reuss, dirigent

**Johann Sebastian Bach** 1685-1750

**Orkestsuite nr. 3 in D BWV 1068** 1730

Ouverture – Air – Gavotte 1 – Gavotte II – Bourrée – Gigue

**Johannes Brahms** 1833-1897

**Warum ist das Licht gegeben opus 74 nr. 1** 1877

voor koor a cappella

**Geistliches Lied opus 30** 1856

voor koor en strijkorkest (arr. Bram Kortekaas)

**korte pauze van 15 minuten**

**Johann Sebastian Bach**

**Magnificat BWV 243** 1723

voor koor en orkest

solisten: **Stefan Kennedy** tenor **Johan Vermeer**, bas **Ludmila Schwartzwalder** alt  
**Bobbie Blommesteijn** sopraan **Eline Welle** mezzo-sopraan

Dit concert zonder publiek wordt rechtstreeks uitgezonden op NPO Radio 4,  
zie ► [www.nporadio4.nl](http://www.nporadio4.nl). Presentatie: Leonard Evers



# KLASSIEKE PODCASTS

Een podcast beluisteren kan altijd en overal. Je hebt alleen een telefoon, tablet of laptop nodig en een goede koptelefoon.

En wat is nou fijner dan luisteren naar klassieke muziek en verhalen over klassieke muziek? Hierbij een selectie van de klassieke podcasts van AVROTROS.



**Klassieke Mysteries** – Voor-spelde Mozart zijn eigen dood? In de podcastserie 'Klassieke Mysteries' duiken presentator Ab Nieuwdorp en collega Rebecca van der Weijde in de vreemde en spannende verhalen rondom de dood van klassieke componisten. Voorspelde Mozart zijn eigen dood? Waarom werd Haydn postuum onthoofd? En wie vergiftigde Beethoven? Verlies je in de spannende verhalen en krijg meteen een grote dosis klassieke muziek mee.



**Kalm met Klassiek** – Je dagelijkse klassieke rustpunt! In de drukte, haast en hectiek van het dagelijks leven is het af en toe goed even stil te staan. Pas op de plaats, rustig ademen en tot jezelf komen. En wat past daar beter bij dan klassieke muziek? Presentator Ab Nieuwdorp kiest elke werkdag een rustig en kalmerend klassiek werk uit, waarbij je even helemaal tot jezelf kunt komen. In sommige afleveringen vertelt Ab over meditatie of mindfulness, maar vaak klinkt vooral de mooie, ontspannende muziek.



In de gloednieuwe podcast 'Rachmaninov... Aangenaam!' - onderdeel van de reeks **Ken je componisten** - neemt presentator Hans van den Boom je mee door het leven en de muziek van de Russische componist Sergej Rachmaninov. In zeven afleveringen zet Hans op een luchtige manier het volledige leven van Rachmaninov uiteen, en hoor je fragmenten uit alle 45 opusnummers van de componist. Van de serie genoten? Luister dan ook eens naar het eerste seizoen, 'Gustav Mahler... Aangenaam!'

De klassieke podcasts van AVROTROS zijn te beluisteren via NPO Radio 4, Apple Podcast, Spotify of de RSS-feed.

[nporadio4.nl/podcasts](http://nporadio4.nl/podcasts)

**AVROTROS**

Volg AVROTROS Klassiek:



[avrotros.nl/klassiek](http://avrotros.nl/klassiek)

# BACH EN BRAHMS VERENIGD

Een van de grote raadsels uit de muziekgeschiedenis is hoe snel de muziek van Johann Sebastian Bach na zijn dood in vergetelheid kon raken. Voor het grote publiek was hij in de hele negentiende eeuw een volslagen onbekende. Alleen een kleine kring van kenners hield zijn beeld levend en zijn muziek in ere.

Daartoe hoorden Bachs oudste zonen, enkele leerlingen en componisten als Mozart, Beethoven, Mendelssohn, Schumann, Chopin, Brahms, Debussy, Mahler en Reger. Alle genoemde componisten hebben Bachs werken gespeeld, gespeld en uitgelopen en hun eigen stijl ermee gevoed... en zich naast Bach klein gevoeld.



Johann Sebastian Bach

Zo ook Johannes Brahms, een van de grootste bewonderaars van Bachs muziek in de negentiende eeuw. Hij beweerde dat, wanneer hij Bachs *Chaconne voor viool solo* had moeten componeren, hij zo geschokt zou zijn geweest en zo opgewonden dat hij gek zou zijn geworden. Als dirigent van de Wiener Singakademie dirigeerde Brahms onder meer cantates van Bach en het *Weihnachts-Oratorium*. En tijdens de historische ontmoeting met Richard Wagner in de buurt van Wenen in 1864 speelde Brahms op de vleugel Bachs *Orgeltocatta in F*voor.

In dit concertprogramma zijn de twee componisten samengebracht. Bach en Brahms, twee componerende klaviervirtuozen en koor-dirigenten, beide gefascineerd door vreemde stijlen. Bach door de Italiaanse en Franse stijl van zijn tijd, en Brahms door muziek uit de renaissance, barok en klassieke tijd, maar ook de Hongaarse zigeunermuziek. En beiden lieten een imposant en toonaangevend vocaal oeuvre na, Bach met zijn vele cantates, de *Johannes-* en *Matthäus-Passion* en Brahms met zijn *Deutsches Requiem*, talloze solo-liederen en koorwerken, waaronder motetten naar oude voorbeelden, zoals in dit concert te horen is.

## Trompetten en pauken

In zijn loopbaan gebruikte Johann Sebastian Bach heel wat keren trompetten en pauken voor een feestelijk geluid. Zo ook in zijn *Derde orkestsuite*. Maar oorspronkelijk schreef hij deze suite voor de strijkers van het orkest van het hof van Köthen. De pauken en trompetten voegde Bach pas later toe toen hij haar uitvoerde in Leipzig met het Collegium Musicum, het studentenmuziekgezelschap dat hij vanaf 1728 leidde tijdens optredens in het Zimmermannische Kaffeehaus. Met die trompetten en pauken kon de muziek tijdens de zomerse concerten in de tuin extra goed tot haar recht komen. In alle delen zijn ze te horen, behalve in de beroemde Air met zijn delicate melodie. Ook in de *Sinfonia in D BWV 1045* hebben de trompetten en pauken een prominente rol, naast de solo-viool. Het hoe en waarom van dit werk is echter raadselachtig. De titel bij Bach luidt Intrada, wat lijkt op een inleidend stuk voor een cantate of een ander meerdelig werk. Maar daarvan ontbreekt elk spoor. Ook is de solopartij voor de viool op veel plekken slechts in telegramstijl genoteerd, zodat de violist heel wat vrijheden heeft om deze zelf in te vullen.

## ‘Waarom?’

Johannes Brahms had een voorliefde voor oude muziek. Zo speelde hij tijdens zijn pianorecitals regelmatig werken van Bach en Händel en gebruikte hij graag oude compositietechnieken, zoals te horen is in de beroemde passacaglia aan het slot van zijn *Vierde symfonie*. Ook zijn in zijn oeuvre enkele motetten voor koor a capella te vinden, werken waarin hij teruggrijpt naar een compositievorm uit de renaissance (het motet) die hij echter geheel naar zijn 19e-eeuwse hand zet.

## Aanleiding voor het motet ‘Warum ist das Licht gegeben’ was de dood van de bevriende componist Hermann Goetz, die na een lang ziekbed op 35-jarige leeftijd aan tuberculose overleed.

In het motet *Warum ist das Licht gegeben* zijn vergankelijkheid, sterfelijkheid en vertroosting belangrijke thema’s, net als in zijn bekende *Deutsches Requiem*. Aanleiding voor dit motet was de dood van de bevriende componist Hermann Goetz, die na een lang ziekbed op 35-jarige leeftijd aan tuberculose overleed. In de vierdelige compositie volgt Brahms de emoties van de zieke. Dat begint met een wanhopig ‘Warum’, als klacht tegen het onrecht dat hem met zijn fatale ziekte wordt aangedaan. Maar gaandeweg treedt berusting in en kan de stervende in ‘vrede en vreugde’ de dood te gemoet zien, zoals het slotkoraal aangeeft.

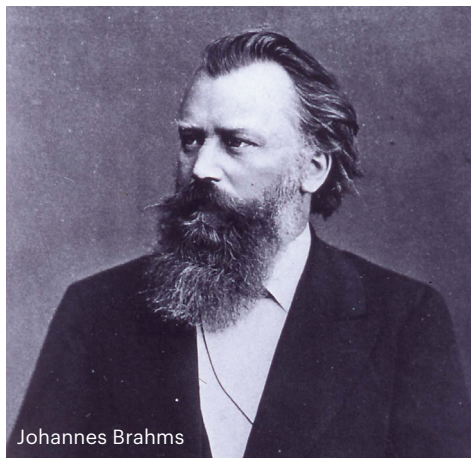
## Geestelijk lied

Brahms schreef aanvankelijk weinig koor-muziek, maar dat veranderde toen hij op zijn vierentwintigste zijn eerste officiële functie aanvaardde als dirigent van de koorvereniging in Detmold. Nadat hij daar eenmaal begon met het componeren van koormuziek is hij nooit meer gestopt. Een van de vroege koorwerken vloeide in 1856 uit zijn pen, namelijk *Geistliches Lied opus 30* op een tekst van de zeventiende-

eeuwse dichter Paul Flemming, en werd in 1864 gepubliceerd. Destijds bekwaamde Brahms zich onder leiding van de componist en violist Joseph Joachim in de techniek van contrapunt, het ingenieuze spel van meerdere melodische lijnen volgens de regels van het componeren. Aan dit stuk is te horen dat hij zich spiegelde aan de meerstemmige koormuziek uit de zeventiende eeuw die hij vond in de bibliotheek in zijn geboorteplaats Hamburg. En met name aan de dubbele canon, waarbij de tenor de sopraan volgt en de bas de alt, elk op een grote none lager. Ook de titel *Geistliches Lied* is in de stijl van de zeventiende eeuw, toen men gewijde muziek met instrumentale begeleiding ‘Geistliches Konzert’ noemde.

## Vijfstemmige lofzang van Maria

Toen Bach in 1723 tot cantor van de Lutherse Thomaskirche in Leipzig werd benoemd, had hij meteen een volle agenda. Want nog geen twee maanden na zijn aanstelling was er het eerste grote kerkelijke feest: Maria Visitatie. Al in de katholieke traditie was het gebruikelijk om tijdens de vespers (het gezongen avondgebed) het Magnificat, de lofzang van Maria, te zingen, een gebruik dat Luther na de reformatie overnam. Op gewone dagen werd de tekst eenvoudig geciteerd, maar op feestdagen moest die een meer feestelijke uitwerking krijgen. Daarom componeerde Bach dan ook een Latijns *Magnificat* in twaalf delen voor solisten, vijfstemmig koor en een omvangrijk orkest met strijkers, blokfluiten, hobo’s, trompetten en pauken. Omdat de delen vrij kort zijn wisselen tempo en dynamiek in dit *Magnificat* elkaar snel af en heeft het een grote expressiviteit. Die wordt nog vergroot door Bachs ingenieuze tekstuitbeelding. Beluister maar hoe



Johannes Brahms

verstild de ‘nederige maagd’ is bij de woorden ‘quia respexit humilitatem ancillae suae’ (hij heeft oog gehad voor mij, zijn minste dienaar). En hoe alle volken te hoop lopen bij ‘omnes generationes’ en elkaar lijken te overtreffen met steeds hogere inzetten van het fugatische thema. Hoogtepunt is het ‘Suscepit Israel’ waarin drie hoge stemmen om elkaar heen cirkelen en de hobo’s in lange noten de oorspronkelijke geciteerde versie van het Magnificat laten horen. Bach liet tijdens kerst zijn *Magnificat* opnieuw uitvoeren, nu aangevuld met enkele kerstliederen. Tien jaar later nam hij het werk echter opnieuw onderhanden om het geschikt te maken voor ieder avondgebed op feestdagen. Daarom verwijderde hij de kerstliederen weer, verving de blokfluiten door dwarsfluiten en transposeerde het geheel van Es-groot naar D-groot zodat het beter paste bij de in die tijd meest gebruikte trompetten. Dat is de gedaante waarin Bach het *Magnificat* nog vaak heeft uitgevoerd in Leipzig en het ook in dit concert tot klinken komt.

Kees Wisse

# GEZONGEN TEKSTEN

## Johannes Brahms - Warum ist das Licht gegeben opus 74 nr. 1

tekst: Job 3:20-23; Klaagliederen 4:41; Jacobus 5:11; Martin Luther

### Warum ist das Licht gegeben

deel 1

Warum ist das Licht gegeben dem  
Mühseligen  
und das Leben den betrubten Herzen?  
Die des Todes warten, und kommt nicht,  
und grüben ihn wohl aus dem Verbor-  
genen;  
die sich fast freuen und sind fröhlich,  
daß sie das Grab bekommen.

Und dem Manne, deß Weg verborgen  
ist,  
und Gott vor ihm denselben bedeckt.

deel 2

Lasset uns unser Herz  
samt den Händen aufheben zu Gott im  
Himmel.

deel 3

Siehe, wir preisen selig, die erduldet  
haben.  
Die Geduld Hiobs habt ihr gehöret,  
und das Ende des Herrn habt ihr gese-  
hen;  
denn der Herr is barmherzig und ein  
Erbarmer.

### Waarom is het licht gegeven

deel 1

Waarom geeft God het licht aan onge-  
lukkigen,  
het leven aan verbitterden?  
Zij wachten op de dood die uitblijft,  
ze zoeken naar hem, meer dan naar  
schatten;  
hun vreugde kent geen grenzen,  
ze jubelen als ze hun graf gevonden  
hebben.

Waarom geeft God het licht aan hem  
voor wie de weg verborgen blijft,  
wie hij de weg verspert?

deel 2

Laat ons ons hart  
en onze handen ophoeffen naar God  
in de hemel.

deel 3

Zie, wij prijzen hen zalig, die hebben  
moeten dulden.  
Van het geduld van Job hebben jullie  
gehoord, en het einde van de Heer  
hebben jullie gezien;  
want de Heer is barmhartig en een  
ontfermer.

deel 4

Mit Fried und Freud ich fahr dahin,  
in Gottes Willen,  
getrost ist mir mein Herz und Sinn,  
sanft und stille.

Wie Gott mir verheißen hat,  
der Tod ist mir Schlaf worden.

deel 4

In vrede en vreugde ga ik heen,  
met Gods wil,  
getroost zijn mijn hart en geest,  
zacht en stil.  
Zoals God mij heeft toegezegd,  
is de dood voor mij slaap geworden.

## Johannes Brahms – Geistliches Lied opus 30

tekst: Paul Flemming (1609-1640)

Laß dich nur nichts nicht dauren  
Mit Trauern,  
Sei stille!  
Wie Gott es fügt,  
So sei vergnügt  
Mein Wille.

Was willst du heute sorgen  
Auf morgen?  
Der Eine  
steht allem für;  
Der gibt auch dir  
das Deine.

Sei nur in allem Handel  
Ohn Wandel,  
Steh feste!  
Was Gott beschleußt,  
Das ist und heißt  
das Beste.  
Amen.

Ga vooral niet teveel gebukt onder het  
treuren,  
wees stil!  
Zoals God beschikt,  
wees daarover verheugd  
mijn wil.

Wat zou je je zorgen maken  
over morgen?  
De Ene  
staat voor alles;  
Hij geeft ook jou  
wat van jou is.

Wees maar in al je doen  
volhardend,  
houd stand!  
Dat wat God beslist,  
dat is en heet  
het beste.  
Amen.

# Johann Sebastian Bach – Magnificat BWV 243

tekst: evangelie Lucas 1:46-55

Magnificat anima mea Dominum  
Et exultavit spiritus meus in Deo salutari  
meo.

Quia respexit humilitatem ancillæ suæ:  
ecce enim ex hoc beatam me dicent  
omnes generationes.

Quia fecit mihi magna qui potens est, et  
sanctum nomen eius.

Et misericordia eius a progenie in  
progenies timentibus eum.

Fecit potentiam in bracchio suo, disper-  
sit superbos mente cordis sui.

Deposuit potentes de sede et exaltavit  
humiles.

Esurientes implevit bonis et divites  
dimisit inanes,

Suscepit Israel puerum suum recorda-  
tus misericordiæ suæ,

Sicut locutus est ad patres nostros,

Abraham et semini eius in sæcula.

Mijn ziel prijst en looft de Heer,  
mijn hart juicht om God, mijn redder:

hij heeft oog gehad voor mij, zijn minste  
dienares.

Alle geslachten zullen mij voortaan  
gelukkig prijzen,

ja, grote dingen heeft de Machtige voor  
mij gedaan, heilig is zijn naam.

Barmhartig is hij, van geslacht op  
geslacht, voor al wie hem vereert.

Hij toont zijn macht en de kracht van  
zijn arm en drijft uiteen wie zich verhe-  
ven wanen.

Heersers stoot hij van hun troon  
en wie gering is geeft hij aanzien.

Wie honger heeft overlaadt hij met  
gaven, maar rijken stuurt hij weg met  
lege handen.

Hij trekt zich het lot aan van Israël, zijn  
dienaar,

zoals hij aan onze voorouders heeft  
beloofd: hij herinnert zich zijn barmhar-  
tigheid jegens Abraham en zijn nage-  
slacht, tot in eeuwigheid.



# UITVOERENDEN

## Daniel Reuss, dirigent

- Daniel Reuss (1961) studeerde koördirectie aan het Rotterdams Conservatorium bij Barend Schuurman en volgde in 1990 Jan Boeke op als artistiek leider en chef-dirigent van Cappella Amsterdam
- van 2003 tot 2006 was hij tevens chef-dirigent van het RIAS Kammerchor in Berlijn, met welk koor hij met prijzen omhangen cd's uitbracht met Martin, Händel en Stravinsky
- van 2008 tot medio 2013 was Reuss chef-dirigent van het Ests Filharmonisch Kamerkoor, waarbij hij als gastdirigent betrokken blijft; dit koor en Cappella Amsterdam bracht hij samen voor een cd met *Golgotha* van Frank Martin, een uitgave die in 2011 voor een Grammy Award werd genomineerd
- sinds 2015 is Daniel Reuss tevens chef-dirigent van Ensemble Vocal Lausanne
- Daniel Reuss werkt geregeld met vooraanstaande ensembles en orkesten in heel Europa, zoals de Akademie für Alte Musik Berlin, musikFabrik, Vocal Consort Berlin en het Rotterdams Philharmonisch Orkest
- met Collegium Vocale Gent en Pieter Wispelwey nam hij de cd *The Canticle of the Sun* op, met onder meer de gelijknamige compositie van Sofia Goebaidolina
- op uitnodiging van Pierre Boulez was Daniel Reuss in 2006 als docent en dirigent te gast bij de Lucerne Festival Academy in Zwitserland
- de cd *Janáček - Choral Works*, die Daniel Reuss met Cappella Amsterdam uitbracht, verscheen op de 'Bestenliste' van de Preis der Deutschen Schallplattenkritik, kreeg een Diapason d'Or, Choc de Classica en werd onderscheiden met een Edison Klassiek 2013
- als 'overtuigd niet-specialist' dirigeert Daniel Reuss repertoire dat vele stijlen bestrijkt, van rond het jaar 1200 tot de meest actuele muziek
- in 2016 werd Daniel Reuss voor zijn uitzonderlijke verdiensten benoemd tot Ridder in de Orde van de Nederlandse Leeuw



Daniel Reuss © Marco Borggreve

## **Cappella Amsterdam**

- Cappella Amsterdam, opgericht in 1970, legt in zijn repertoire graag de nadruk op twee uitersten: oude meesters en moderne muziek, met speciale aandacht voor Nederlandse componisten van Sweelinck tot Louis Andriessen
- de veelzijdigheid van het koor komt tot uitdrukking in samenwerkingen met bijvoorbeeld Askō|Schönberg, MusikFabrik, de Akademie für Alte Musik Berlin, het Nederlands Kamerorkest, het Amsterdams Andalusisch Orkest en het Concertgebouworkest
- vaste partner is ook Nieuw Vocaal Amsterdam, dat jonge zangers van vier tot eenentwintig jaar een klassieke zangopleiding biedt
- tijdens het Holland Festival zong Cappella Amsterdam muziek van Rihm, Dillon en Nono
- de cd's van het koor werden meerdere malen onderscheiden: *Golgotha* van Martin – samen met het Ests Philharmonisch Kamerkoor – werd genomineerd voor een Grammy, een Janáček-album kreeg een Edison Klassiek en een Diapason d'Or, een Brahms-album een Preis der deutschen Schallplattenkritik en de opnames van Pärts *Kanon Pokajanen* een Edison Klassiek
- samen met het Orkest van de Achttiende Eeuw was Cappella Amsterdam al vaker te beluisteren, zoals in april 2019 in Bachs *Johannes-Passion* onder leiding van Daniel Reuss, chef-dirigent van het koor sinds 1990





## **Nederlands Kamerorkest**

- het Nederlands Kamerorkest werd opgericht in 1955 en is met 25 tot 45 musici een klein en intiem orkest met de violist Gordan Nikolić als muzikaal leider.
- het orkest vormt samen met het Nederlands Philharmonisch Orkest een organisatie. Beide orkesten zijn vaste orkestpartners van De Nationale Opera en worden internationaal gerekend tot de beste operaorkesten.
- het orkest speelt meestal zonder dirigent en heeft concertseries in Amsterdam, Alkmaar en Haarlem.
- het kernrepertoire van het orkest ligt bij de klassieke meesters als Beethoven, Haydn, Mendelssohn, Rossini en Mozart, maar het orkest speelt ook met regelmaat kamerorkestrepertoire uit de twintigste en eenentwintigste eeuw. Stravinsky, Poulenc, Britten, maar ook Raskatov, Benjamin, Hamel.
- het orkest speelt ook regelmatig bijzondere projecten op ongebruikelijke podia. Denk aan Souk; een fusie van Arabische en klassieke muziek in het Concertgebouw of denk aan klassieke concerten in Paradiso.

# AVROTROS VRIJDAG CONCERT

## DÉ KLASSIEKE START VAN JE WEEKEND

► [www.avrotrosvrijdagconcert.nl](http://www.avrotrosvrijdagconcert.nl)

 AVROTROsvrijdagconcert  
 @vrijdagconcert  
 vrijdagconcert.avrotros  
 AVROTROsvrijdagconcert

# VOLGENDE CONCERTEN

zondag 19 december 2021, 13.00 uur (!)  
TivoliVredenburg, Utrecht

## **Kerstconcert Nationale Koren**

**Nationaal Kinderkoor**  
**Nationaal Jongenskoor**  
**Nationaal Vrouwen**  
**Jeugdkoor**  
**Nationaal Gemengd**  
**Jeugdkoor**  
**LUDWIG**

**Wilma ten Wolde** dirigent  
**Irene Verburg** dirigent  
**Lucie Horsch** blokfluit

**Holy Night, White Christmas,**  
**Stille Nacht**  
kerstmuziek van Armenië tot Estland

vrijdag 24 december 2021, 14.30 uur (!)  
TivoliVredenburg, Utrecht  
serie AVROTROS Klassiek 2

## **Cantate de Noël**

**Radio Filharmonisch**  
**Orkest**  
**Groot Omroepkoor**  
**Nationaal Kinderkoor**  
**Markus Stenz** dirigent

**Sumi Hwang** sopraan  
**Esther Kuiper** mezzosopraan  
**Linard Vrielink** tenor  
**Thomas Oliemans** bariton

**Haydn** Schöpfungsmesse  
**Honegger** Une cantate de Noël